

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ ЗАКАРПАТТЯ (НАЗВИ ОДЯГУ ТА ПРИКРАС)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (42)

УДК 811.161.2'282.2(477.87)

DOI:10.24144/2663-6840/2019.2(42).62–67.

Миголінець О. Запозичена лексика у весільній обрядовості Закарпаття (назви одягу та прикрас); кількість бібліографічних джерел – 19; мова українська.

Анотація. Лексика весільного обряду містить інформацію про традиційну духовну і матеріальну культуру народу. Тому її фіксація, систематизація та аналіз у різних аспектах є першочерговим завданням українських мовознавців. У пропонованій статті наводиться лексико-семантичний та етимологічний аналіз запозиченої лексики на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття. Простежуємо наявність чи відсутність зібраних назв в українській літературній мові та українських говорах.

Ключові слова: лексико-семантична група, лексика весільного обряду, запозичені назви, лексема, мотивація, українські закарпатські говірки.

Постановка проблеми. Лексика весільного обряду є однією з найдавніших семантичних груп, для якої характерна як глибока архаїчність, так і безперервність мовотворчого процесу. Унаслідок міжмовних контактів, обумовлених виробничими і економічними зв'язками українського народу з іншими народами, у складі лексики весільного обряду фіксується поряд із власне українськими утвореннями і чимало запозичень з інших слов'янських і неслов'янських мов. Більшість із цих запозичень зазнали фонетичної та граматичної трансформації, пристосувавшись до фонетичної і граматичної структури української мови.

Аналіз досліджень. Проблема дослідження запозиченої лексики в українському мовознавстві не є новою. Перші дослідження, у яких розглянуто проблему іншомовних впливів на українську мову, з'явилися в кінці XIX – на початку XX ст. (праці П.Житецького, І.Огієнка, Д.Шелудька та ін.).

Що стосується лексики весільного обряду в говорах української мови, то у мовознавчому аспекті її досліджували А. Гура (поліські), І. Магрицька (східнослов'янські), Н. Грозовська (середньонаддніпрянські), В. Дроботенко (степові), О. Горбач, М. Бігусяк, Я. Вакалюк (гуцульські), В. Прокопенко, Ю. Руснак (буковинські), П. Романюк, Н. Глібчук (наддністрянські та надсянські), Н. Хібеба (бойківські), Т. Тищенко (подільські), В. Лавер, І. Нібак (закарпатські) та ін. Проте в опублікованих до сьогодні працях лексика на позначення весільної обрядовості у закарпатських говірках висвітлена недостатньо. Немає системних описів цього шару лексики у закарпатських говірках, як і не звернено увагу на динаміку розвитку весільного обряду, іншомовні нашарування тощо.

Тому якоюсь мірою продовжити ці дослідження намагались і ми у своїй розвідці. Об'єктом нашого аналізу стала запозичена лексика на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття.

Мета статті – подати лексико-семантичний та етимологічний аналіз запозиченої лексики на озна-

чення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття, а також простежити наявність чи відсутність зібраних назв в українській літературній мові та українських говорах.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги заслуговує запозичена лексика на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття.

1. Багато назв, зафіксованих нами у закарпатських говірках, є мадяризмами. На думку П. Лизанця, лексичні мадяризми проникали в українські говори Закарпаття двома основними шляхами: усним і книжним. Усним шляхом проникала переважна більшість угорських запозичень, серед яких виділяємо два основних типи.

До першого типу відносимо лексичні мадяризми, що ввійшли в українські говори Закарпаття внаслідок щоденних безпосередніх мовних, економічних і культурних стосунків українців та угорців [Лизанець 1970 а, с. 99].

До другого типу запозичень відносяться мадяризми, що також проникали усним шляхом, але не в такій вимушеній безпосередній розмові простих людей між собою, а внаслідок офіційного спілкування українського населення Закарпаття з чиновниками та службовцями різних державних установ, навчальних закладів, під час служби в армії тощо [Лизанець 1970 а, с. 102].

Серед мадяризмів, зафіксованих нами у закарпатських говірках, можемо виділити: *tám* 'брюки від костюму' (Мж., Вл., Хс., Тч., Свобода Бр., Поляна Св., Горбки, Фанчигово Вн., Коритняни Уж., Волиця Рх.), *táč* 'i (Н.Студений Мж.) (від угор. *gatyá* 'т.с.' [Лизанець 1970 б, с. 95]. Пор. гуц. *tám* 'i 1. 'штани'; 2. 'нижні чоловічі штани' [Гуцульські говірки 1997, с. 52], бук. *gáci* 'верхні чоловічі штани з сукна домашнього виробу' [Словник буковинських говірок 2005, с. 69]), *nádrati*, -ы 'брюки від костюму' (Червенево Мк., Ільниця Ір., Біловарці Тч., В.Водяне Рх.) (походить від угор. *nadrzág* 'т.с.' [Лизанець 1970 б, с. 97]), *mláyer* 'покривало для голови молодої' (В.Бр., Ір., Колочава, Буковець, Келечин Мж., Горонда, Пузняківці Мк., Пацка-

ньо, Коритняни, Кам'яниця Уж., Сімер, Тур'я Поляна Пр., Кошельово, Драгово Хс., Терново, Біловарці, Новобарово Тч., Фанчикуво Вн., Водиця Рх.) (походить з угор. *slájer* 'т.с.' [Лизанець 1970 б, с. 108]), *v'igán* 'жіноча сукня' (Уж., В.-Бр., Ир., Горонда, Пузняківці Мк., Тур'я Поляна Пр., Онок Вн.) (з угорської мови, в якій *viganó* 'сукня, спідниця' походить від прізвища віденської танцюристки *Vigano* [Етимологічний словник української мови, т. I, с. 390]), *богáнч'и*, *бокóнч'и* 'жіноче або чоловіче взуття' (Лубня В.-Бр.) (з угорської мови, можливо, деякі форми через посередництво чеської і румунської мов; рум. *bocánci* 'черевики'; уг. *bakancs* 'військовий черевик', пов'язане з *boka* 'кісточка, щиколотка', запозиченим з тюркських мов; пор. чаг. *bakai* 'бараняча гомілка', кирг. *bakai* 'кістка над копитом' [Етимологічний словник української мови, т. I, с. 108]. Назва *бокóнч'и* 'черевики з грубого матеріалу (шкіри, брезенту), що закривають ногу вище кісточки' зафіксована і у говірці с. Сокирниця Хустського р-ну [Сабадош 2008, с. 28]. Пор. ще бук. заст. *бокáнч'и* 'черевики з грубої шкіри та абияк пошиті' [Словник буковинських говірок 2005, с. 350], гуц. *бокóнч*, *бокóнч'и* 'т.с.' [Піп, Гал 16]), *топáнки* 'жіноче або чоловіче взуття' (В.-Бр., Пр., Уж., Мк., Ир., Вн., Хс., Тч., Поляна Св., Мж., Скотарське, Завадка Вл., Свобода Бр.) (з угор. *topánka* 'т.с.' [Сабадош 2008, с. 352]. Очевидно, звуконаслідувальне утворення. Назва фіксується також у говірці с. Сокирниця Хустського р-ну [Сабадош 2008, с. 352], а також у гуц., бук. говірках [Піпаш, Галас 2005, с. 194; Словник буковинських говірок 2005, с. 548]).

Серед мадяризмів на означення прикрас можемо відзначити такі: *бог'рійда*, *бог'рійда* 'китиця білих штучних квітів, які прикріплені біля серця у молодого і дружок' (В.-Бр., Уж., Горонда Мк., Поляна, Плоске Св., Імстичево Ир., Червенево, Пузняківці Мк., Келечин Мж., Скотарське, Завадка Вл.) (з угор. *bokréta* 'т.с.') [Лизанець 1970 а, с. 107], *чо́уко́р* 'пучок зірваних або зрізаних квітів і складених докупи' (Горонда, Червенево, Пузняківці Мк., Пацканьово, В. Лази, Кам'яниця Уж, Сімер, Тур'я Бистра, Тур'я Поляна Пр., Стричава, Вишка, Кострино, Черногорова, Ставне В.-Бр., Білки, Приборжавське, Імстичево Ир., Фанчикуво Вн., Плоске Св.) (з угор. *csokor* 'букет'), *чо́ты* (Стричава В.-Бр., Кошельово, Драгово Хс., Ш. Луг, Тарасівка Тч.), *чо́ти́кы* (Пацканьово Уж., Сімер Пр., Білки, Ільниця, Нижне Болотне Ир., Плоске Св., Ставне, Тихий, Лубня В.-Бр., Завадка Вл., Терново, Ш. Луг Тч.), *чо́тли́кы* (Пилипець, Буковець Мж., Терново, Біловарці, Новобарово Тч.) 'зачіпки на волосся, за допомогою яких зачіска держиться міцніше' (від уг. *csat* 'т.с.') [Лизанець 1970 а, с. 98].

2. Полонізми, на думку Й. Дзендзелівського, у закарпатські говори проникають із XIV ст. Інтенсивність польського впливу на різні говори закарпатського ареалу була неоднакова. Найбільше він виявляється в західних районах Закарпаття. Автор зазначає, що більшість полонізмів була засвоєна або безпосередньо з південно-східних польських діалек-

тів, або за допомогою сусідніх лемківських, бойківських та гуцульських говорів [Дзендзелівський 1969, с. 172–173]. Серед полонізмів, зафіксованих нами, можемо виділити такі: *ко́рона*, *ко́руна* 'головний убір молодої, весільна прикраса' (Мж., Скотарське Вл., Пузняківці Мк., Приборжавське Ир., Свобода Бр., Поляна Св., Кошельово Хс., Водиця Рх.) – запозичено через пол. посередництво в давньорус. мову з лат.; лат. *corōna* 'вінок, вінець, гірлянда' походить від гр. *κορώνη* 'кільце; загнутий кінець лука; ручка дверей; (первісно) ворона'. Пор. рос., болг. *корона*, біл. *карона*, пол. *korona*, чес., слц. *koruna*, вл. *korona*, мак. *круна*, *корона*, схв. *круна*, слн. *króna* 'т.с.' [Етимологічний словник української мови т. III, с. 41]. Пор. ще гуц. *ко́рона* 'вінчальний вінок молодої' [Піпаш, Галас 2005, с. 84], поліс. *ко́рона* 'зелений віночок молодої з розмарину, в середині якого біла стрічка, зав'язана бантом' [Аркушин 2000, т. I, с. 244], східнословоб. *ко́рона* 1. 'вінець, який тримають над головами молодих під час вінчання в церкві'; 2. 'зачіска молодої (у вигляді закрученої на голові коси) після обряду покривання' [Магрицька 2003, с. 75]. Назва є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 576].

Із семантикою 'прикраса з коштовного каміння' вживається лексема *пац'оркі*, *-и* (Майдан, Н.Студений Мж., Пацканьово Уж., Терново, Кошельово, Драгово Хс., Біловарці Тч., В.Водяне Рх.,) – з пол. *paciorki* 'чотки, намисто' є формою множини від *paciorek* 'молитва; намистинка' (намистинками на чотках відраховується кількість прочитаних молитов); пол. *paciorek* є деминутивом від *pacierz* 'молитва', яке зводиться до лат. *pater* 'батько, отець' (першого слова молитви *Paternoster* 'Отче наш' [Етимологічний словник української мови т. IV, с. 323]. Назви *пацюрки* фіксуються також у говірці с. Сокирниця Хустського р-ну [Сабадош 2008, с. 219]. Пор. гуц. *пац'ірка*, *пац'ирка*, *пац'ірочка*, *пац'іорочка* 'намистина' [ГГ 145], бук. *пац'іорка*, *пац'іорки* 'т.с.' [Словник буковинських говірок 2005, с. 394], наддністр. *пац'іорки*, *пац'іоркі* "т.с." [Шило с. 196], поліс. *пац'урі*, *пац'орки* 'т.с.' [Аркушин 2000, т. II, с. 33].

3. Русизми проникають у закарпатські говірки у післявоєнний період, із середини ХХ ст. Цей процес пов'язаний із приєднанням Закарпаття до Радянської України. До запозичень із російської мови належить лексема *ту́фля* 'жіноче або чоловіче взуття' (Мж., Тч., В. Водяне Рх., Свобода Бр., Оноківці Уж.) (з рос. *ту́фля* (жін. р.), *туфель* (чол. р.), зафіксоване на початку 18 ст., походить від гол. *tóffel* 'домашня туфля' або від снн. *tuffele*, нн. *tuffel* 'черевик, туфля' з давнішого снн. *rantuffel*, джерелом яких є іт. *rantofola* 'домашня туфля' [Етимологічний словник української мови т. V, с. 686–687]. Пор. ще поліс. *ту́фил*' [Аркушин 2000, т. II, с. 215].

Більше запозичень із російської мови на означення прикрас: *ша́р'ік* 'куля, яка чіпляється як прикраса' (Кам'яниця, В.Лази, Оноківці Уж., Білки Ир.) (з російської *шарики* 'кульки'; Пор. східнословоб. *ша́рики*, *ша́р'іки* 'прикраси з тіста на короваї у

вигляді невеликих кульок' [Магрицька 2003, с. 156]), *кол'цo* 'перстень з металу, яке носять на пальці як символ шлюбу або як прикрасу' (Мж., Ир., Уж., Королево Вн., Червенево, Пузняківці Мк., Свобода Бр., Ставне В.-Бр., Кошельово Хс., В. Водяне, Водиця Рх.) (назва фіксується у східнословобожан. гов. із знач.: 1. 'обручка з дорогоцінного металу, яку молоді носять на весіллі'; 2. 'смужка тіста, якою обводять коровай по окружності' [Магрицька 2003, с. 73]), *л'єнти* 'стрічки, які чіпляють як прикрасу на машину, в якій їдуть наречені' (Чорноголова, Кострино В.-Бр., Н.Студений, Ізки, Буковець Мж., Білки, Бронька, Лисичово Ир., Кошельово, Драгово Хс., Королево Вн., Ш.Луг, Новобарово Тч.) (через посередництво рос. мови запозичене, очевидно, з нім.; нвн. *Linte* 'стрічка, стьожка' виникло з лат. *lintea* (прикм. ж. р.), *linteus* (прикм. ч. р.) 'льняний, полотняний' [Етимологічний словник української мови т. III, с. 221]. Пор. східнословобож. *лєнточки*, *л'єнточки*: 1. 'різнокольорові стрічки, які прикріплюють до вінка молодої'; 2. 'різнокольорові стрічки, які влітають у косу нареченої' [Магрицька 2003, с. 82], поліс. *л'єнта* 'стрічка, яку дівчата заплітають у косу' [Аркушин 2000, т. I, с. 282]), *бáбочка* 'прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки' (Майдан, Н.Студений Мж., Ставне, Тихий В.-Бр., Білки, Приборжавське Ир., Фанчиово Вн., Плоске Св., Кошельово Хс., Біловарці Тч.) – результат перенесення з рос. *бабочка* 'метелик'.

4. Серед запозичень із західноєвропейських мов виділяємо лексему *ко'ст'у́м* 'нарядний одяг, що складається зі штанів та піджака' (у більшості н. п.) (виникло через вплив української літературної мови, у якій це запозичення з фр. *costume* 'звичай, звичка; костюм'. Пор. рос., болг. *костюм*, біл. *касцiум*, пол. *kostium* 'жіночий костюм', чes., слц. *kostým* 'т.с.; театральний костюм', вл. *kostim* 'жіночий костюм', мак. *костим*, *костум*, схв. *kòstīm*, слн. *kostim*, *kostúm* [Етимологічний словник української мови т. III, с. 55]. Назва є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 579]). Зі значенням 'жіноча сукня' зафіксовано лексему *й'упка* (Ільниця, Білки Ир., Келечин, Колочава, Н.Студений, Буковець Мж., Золотарево Хс., Терново, Тарасівка, Буштино Тч.) (виникла через вплив української літературної мови, у якій це запозичення з іт. мови, можливо, за німецьким та французьким посередництвом [Етимологічний словник української мови т. VI, с. 523]. Поширена у бук. гов. [Словник буковинських говірок 2005, с. 684]).

Значна кількість назв-запозичень із західноєвропейських мов серед прикрас. Напр., *балoн* 'куля, яка чіпляється як прикраса' (В.-Бр., Ир., Горонда, Червенево Мк., Свобода Бр., Фанчиово Вн., Плоске Св., Келечин Мж., Скотарське, Завадка Вл., Киритняни Уж., Буштино Тч.) – з фр. *ballon* < іт. *ballone* (< *pallone*), утвореного від *palla* 'куля'. Пор. рос., болг., мак. *балoн*, пол., вл., нл. *balon*, чes., слц., слн. *balón*, схв. *bálōn* [Етимологічний словник української мови т. I, с. 128]. Пор. ще поліс. *балoн*: 1. 'скляна або металева посудина циліндричної

форми для зберігання рідини чи газу'; 2. 'скляна трилітрова банка' [Аркушин 2000, т. I, с. 9].

Через вплив української літературної мови з французької запозичені назви: *брасл'є́т* 'прикраса, яку одягають на зап'ясток руки' (у більшості н.п.); фр. *bracelet* 'браслет' виводиться від лат. *brachiale* 'т.с.', похідного від *brac(c)hium* 'рука', або від фр. *bras* 'рука', що походить від лат. *brā(c)hium*, слат. *braciu(m)* 'т.с.' [Етимологічний словник української мови т. I, с. 246]. Фонетичний варіант *брасл'є́т* є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 95].

Такого ж походження і дві наступні назви. Так, лексема *бук'є́т* 'пучок зірваних або зрізаних квітів і складених докупи' (В.-Бр., Ир., Хс., Тч., Мж., Скотарське, Завадка Вл., Горонда, Пузняківці Мк., Кам'яниця, Оноківці, Коритняни Уж., Свобода Бр., Королево, Горбки, Онок Вн., Поляна Св., Водиця, В. Водяне Рх.) виникла через вплив української літературної мови, у якій це – запозичення (очевидно, через російську і польську мови) з французької мови; фр. *bouquet* 'букет, жмуток; аромат' [Етимологічний словник української мови, т. I, с. 286]. Ізогласи назви продовжуються у поліс. [Аркушин 2000, т. I, с. 36], східнословобож. [Магрицька 2003, с. 23] говірках. Є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 101].

Зі значенням 'прикраса з коштовного каміння' вживається назва *кол'у́є* (у більшості н.п.) (через українську літературну мову з фр. *collier* 'намисто; нашійник, хомут', яке виводиться з лат. *collāre* 'вид кайданів на шиї; нашійник'. Пор. рос. *кольє*, біл. *кальє*, пол. *kolia*, чes. *kolier*; *koljér*; *kolié*; *collier*; слц. *collier*, болг. *колиє*, схв. *kòľě*, слн. *koljé* 'т.с.' [Етимологічний словник української мови, т. II, с. 527]. Назва є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 443]).

Серед германізмів можемо відзначити назву *гáлстук* 'прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки' (у більшості н.п.) – виникло через вплив укр. літ. мови, у якій це запозичення з нім. мови; нім. *Hálstuch* 'нашийна хустка' або *Hálsstück* 'річ для шиї', утворене з основ іменників *Hals* 'шия', спорідненого з двн., днн., гот. *hals*, дангл. *heals*, лат. *collus* (< *colsus*) 'т.с.', і *Tuch* 'хустка', спорідненого з двн. *tuch*, днн. дфриз. *dōk*, гол. *doek*, або *Stück* 'кусок; штука'. Пор. пол. *halszruk* 'краватка, нашійник' [Етимологічний словник української мови, т. I, с. 461]. Пор. ще поліс. *гáлстук* 'краватка' [Аркушин 2000, т. I, с. 84].

Запозиченням з нім. *Anzug* 'український чоловічий костюм' [Гв 90] є лексема *áнуцг* 'нарядний одяг, що складається зі штанів та піджака' (В.-Бр., Н.Студений, Ізки, Буковець Мж., Пацканьово Уж., Горонда, Червенево, Пузняківці Мк., Сімер, Тур'я Бистра Пр., Білки, Імстичево, Нижне Болотне Ир., Плоске Св., Онок Вн., Драгово Хс., Новобарово Тч.). Назва фіксується ще й у говірці с. Сокирниця Хустського р-ну [Сабадош 2008, с. 18], а також у

гуцул. [Гуцульські говірки 1997, с. 17], бук. [Словник буковинських говірок 2005, с. 19], наддністр. [Шило 37] говірках.

Із значенням 'прикраса з різнокольорового паперу, сплетена у вигляді довгої низки' вживається назва *g'irł'ánda* (у більшості н.п.), яка виникла через вплив укр. літ. мови, у якій це, можливо, через нім. посередництво (нім. *Girlande*) запозичене з фр. мови; фр. *guirlande* походить від іт. *ghirlanda* 'гірлянда', що відбиває фр. ст. *garlande, guerlande* 'коло', пов'язане з фр. ст. *garlander* 'прикрашати, завітчувати', нез'ясованого (можливо, германського) походження. Пор. рос., болг. *гирлянда*, біл. *гірлянда*, пол., чес., слц., вл. *girlanda*, мак. *гирланда*, схв. *гірланд*, *гирланда*, слн. *girlanda* [Етимологічний словник української мови т. I, с. 516]. Назва є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 183].

Зі значенням 'широкий пояс під сукнею, що робить плаття пишним' зафіксовано назву *fártyux* (Грушево Тч.) – через пол. *fartuch* із свн. *vortuoch* 'т.с.'. Пор. рос. *фартух, фартук*, біл. *хвартук* [Фасмер, т. IV, с. 186]. Пор. ще гуц. *фартух*: 1. Фартух; 2. Спідниця з білого домотканого полотна, яку одягали під запаску; 3. рідк. Хустка [Гуцульські говірки 1997, с. 195], бук. *fártyux* 'спідниця з ситцю або пофарбованого полотна' [Словник буковинських говірок 2005, с. 582], а також поліс. *фартух*: 1. Шматок тканини, який одягають жінки спереду на спідницю; 2. Ткана полотняна спідниця [Аркушин 2000, т. II, с. 220]. Назва є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 1316].

Наявність німецьких запозичень в українських говірках Закарпаття зумовлена, насамперед, заселенням краю німецькими колоністами (перша хвиля німецької колонізації тривала у XII-XIII ст., а друга – впродовж та XVIII до середини XIX ст.) [Гвоздяк 2000, с. 59–60].

5. Запозичення зі східних мов (тюркізми) проникли до української мови від найдавніших часів, але найбільше їх припадає на XII-XVII ст., коли посилілися контакти між народами; ці запозичення з'явилися переважно усним шляхом, тому вони настільки засвоєні нашою мовою, що тепер їх не сприймають як чужі [Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія 1973, с. 130–131]. Серед тюркізмів можемо відзначити такі: *києстиємєн* 'весільна хустка, якою покривають голову нареченої під час вінчання' (Горонда, Червенево, Пузняківці Мк., Поляна, Плоске Св., Пацканьово Уж.) (не зовсім ясне; виводиться від тур. *testimēi* 'рушник; серветка; велика хустина'; зіставляється також з угор. *keszkenő* 'хустка' [Етимологічний словник української мови т. II, с. 426]), пор. ще вживану в

поодиноких гов. лексему *кистиманча* (Сімер, Тур'я Бистра Пр., Коритняни Уж.), *fatá* 'покривало для голови молодої' (у більшості н.п.) (назва утворена на укр. ґрунті від тур. *futa, fota* 'смуґаста тканина індійського виробництва' від араб. *fūṭa* 'т.с.' [Фасмер, т. IV, с. 188]. Ізгласа цієї назви продовжується у гуц. [Біусяк 2007, с. 23], бук. [Руснак 2010, с. 12], східнословобож. [Магрицька 2003, с. 148] гов. Є літературною нормою української мови [Великий тлумачний словник сучасної української мови 2001, с. 1530].

Висновки. Як видно з нашого дослідження, найбільшу групу на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття становлять гунґаризми, що пояснюється географічним положенням Закарпаття, сусідством з Угорщиною та довгим панування останньої в краї. Це такі назви, як *tát'i* 'брюки від костюму', *nádragy* 'т.с.', *илáйер* 'покривало для голови молодої', *в'ігáн* 'жіноча сукня', *штр'імфл'і* 'шкарпетки', *богáнч'і*, *бокóнч'і* 'жіноче або чоловіче взуття' та ін. Фіксуємо також русизми (*т'уфл'і* 'жіноче або чоловіче взуття'), *шáр'ік* 'куля, яка чіпляється як прикраса', *кол'цó* 'перстень з металу, яке носять на пальці як символ шлюбу або як прикрасу', *л'єнти* 'стрічки, які чіпляють як прикрасу на машину, в якій їдуть наречені', *бáбочка* 'прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки'), полонізмами (*корóна*, *коруна* 'головний убір молодої, весільна прикраса', *пац'оркі*, *-ы* 'прикраса з коштовного каміння'), германізмами (*гáлстук* 'прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки', *г'ірл'áнда* 'прикраса з різнокольорового паперу, сплетена у вигляді довгої низки', *áнциг* 'нарядний одяг, що складається зі штанів та піджака'), тюркізмами (*києстиємєн* 'весільна хустка, якою покривають голову нареченої під час вінчання', *fatá* 'покривало для голови молодої') та ін. Виділяємо також групу слів, що запозичені з французької мови через посередництво української літературної мови, наприклад: *ко'ст'у́м* 'нарядний одяг, що складається зі штанів та піджака', *брасл'єт* 'прикраса, яку одягають на зап'ясток руки', *букєт* 'пучок зірваних або зрізаних квітів і складених докупи', *кол'йє* 'прикраса з коштовного каміння'.

Важливою особливістю запозичень є та, що вони вживаються поряд із дублетами: *галстук* – *маши́к* – *краватка*, *áнциг* – *костю́м* тощо.

Мовні контакти – один із найсильніших зовнішніх чинників розвитку мови. Дослідження міжмовних контактів проливає світло на цілий ряд важливих питань історії становлення і розвитку української мови, на історію матеріальної і духовної культури народів, а також дає цінний матеріал про розселення народів, міграційні процеси тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк: Вежа, 2000.
2. Біусяк М. Гуцульсько-покутське суміжжя у світлі лексичних ізглас. *Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова*. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. Збірник наукових праць. Київ: КНУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. Вип. 3. Кн. 2. С. 21–26.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001.
4. Гвоздяк О. Запозичення з німецьким етимомом на позначення лексико-семантичного поля “одяг” в українських говірках Закарпаття (Ужгородщина). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Ужгород, 2007. Вип. 16. С. 89–91.
5. Гвоздяк О. Особливості функціонування лексем німецького походження в українських говірках Закарпаття. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць)*. Вип. 2. Ужгород, 2000. С. 59–65.
6. Гуцульські говірки: Короткий словник / відп. ред. Я.Закревська. Львів, 1997. 232 с.
7. Дзєндзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. Київ, 1969. 211 с.
8. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / за ред. О.С. Мельничука. Київ: Наукова думка, 1982–2012. Т. 1 – 6.
9. Лизанець П.М. Основні шляхи проникнення лексичних мадяризмів в українські говори Закарпаття. *Слов'янсько-угорські міжмовні та літературні зв'язки*. Ужгород, 1970 а. С. 99–112.
10. Лизанець П.М. Угорсько-українські мовні контакти (На матеріалі українських говорів Закарпаття). Ужгород, 1970 б. 250 с.
11. Магрицька І. Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область). Луганськ: Знання, 2003. 171 с.
12. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: у 2 ч. Київ: Наукова думка, 1984.
13. Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
14. Руснак Ю.М. Лексика родинних обрядів у буковинському діалекті: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2010. 20 с.
15. Сабадош І.В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород: Ліра, 2008. 480 с.
16. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
17. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / за ред. І.К. Білодіда. Київ, 1973. 440 с.
18. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. Москва: Прогресс, 1964–1973. Т. 1–4.
19. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів – Нью-Йорк, 2008. 288 с.

REFERENCES

1. Arkushyn H. (2000) *Slovnkyk zakhidnopoliskykh hovirok* [Dictionary of West-Polissya Dialects]: u 2 t. Lutsk: Vezha [in Ukrainian].
2. Bihusiak M. (2007) *Hutsulsko-pokutske sumizhzhia u svitli leksychnykh izohlos* [Hutsul-Pokut Contiguity in the Light of Lexical Isoglosses]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Drahomanova*. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykologii ukrainskoi movy. Zbirnyk naukovykh prats. Kyiv: KNU im. M.P. Drahomanova. Vyp. 3. Kn. 2. S. 21–26 [in Ukrainian].
3. Velykyi tлумachnyi slovnkyk sучasnoi ukrainskoi movy (2001) [Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian] / uklad.i holov. red. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: VTF “Perun” [in Ukrainian].
4. Hvozdiak O. (2007) *Zapozychennia z nimetskym etymonom na poznachennia leksyko-semantychnoho polia “odiah” v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia (Uzhhorodshchyna)* [Borrowings with the German Etymon for the Designation of the Lexical-Semantic Field of «clothing» in the Ukrainian Dialect of Transcarpathia (Uzhhorod)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Uzhhorod. Vyp. 16. S. 89–91 [in Ukrainian].
5. Hvozdiak O. (2000) *Osoblyvosti funktsionuvannia leksem nimetskoho pokhodzhennia v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia* [The Peculiarities of Functioning of the Lexemes of German Origin in the Ukrainian Patoises of Transcarpathia]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva (Zbirnyk naukovykh prats)*. Vyp. 2. Uzhhorod, 2000. S. 59–65 [in Ukrainian].
6. *Hutsulski hovirky: Korotkyi slovnkyk* (1997) [Hutsul Patois: Concise Dictionary] / vidp. red. Ya. Zakrevska. Lviv. 232 s. [in Ukrainian].
7. Dzendzelivskiy Y.O. (1969) *Ukrainsko-zakhidnoslovianski leksychni paraleli* [Ukrainian-West Slavic Lexical Parallels]. Kyiv. 211 s. [in Ukrainian].
8. *Etymolohichni slovnkyk ukrainskoi movy* (1982 – 2012) [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]: v 7 t. / za red. O.S. Melnychuka. Kyiv: Naukova dumka. T. 1–6 [in Ukrainian].
9. Lyzanets P.M. (1970a) *Osnovni shliakhy pronyknennia leksychnykh madiaryzmiv v ukrainski hovory Zakarpattia* [The Basic Ways of Penetrating the Lexical Magyarism into Ukrainian Patoises of Transcarpathia]. *Sloviansko-uhorski mizhmovni ta literaturni zviazky*. Uzhhorod. S. 99–112 [in Ukrainian].
10. Lyzanets P.M. (1970b) *Uhorsko-ukrainski movni kontakty (na materiali ukrainskykh hovoriv Zakarpattia)* [Hungarian-Ukrainian Language Contacts (Based on Transcarpathian Ukrainian Patoises)]. Uzhhorod. 250 s. [in Ukrainian].
11. Mahrytska I. (2003) *Slovnkyk vesilnoi leksyky ukrainskykh skhidnoslobozhanskykh hovirok* (Luhanska oblast) [Dictionary of Wedding Vocabulary of Ukrainian East-Slobozhansk Patoises (Lugansk region)]. Luhansk:

Znannia. 171 s. [in Ukrainian].

12. Onyshkevych M.Y. (1984) Slovnyk boikivskykh hovirok [Dictionary of Boyko's Dialects]: u 2 ch. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

13. Pipash Yu., Halas B. (2005) Materialy do slovnyka hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti) [Materials for the Dictionary of Hutsul Dialects (Kosiv Polyana and Rosishka (Rakhiv district, Transcarpathia)]. Uzhhorod [in Ukrainian].

14. Rusnak Yu.M. (2010) Leksyka rodynnykh obriadiv u bukovynskomu dialekti [The Vocabulary of Family Rituals in the Bukovyna Patois]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Chernivtsi. 20 s. [in Ukrainian].

15. Sabadosh I.V. (2008) Slovnyk zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnytsia Khustskoho raionu [Dictionary of Transcarpathian Patois of Sokyrnyts'a village, Khust Region]. Uzhhorod: Lira. 480 s. [in Ukrainian].

16. Slovnyk bukovynskykh hovirok (2005) [The Dictionary of Bukovyna Patoises] / za zah. red. N.V. Hui-vaniuk. Chernivtsi: Ruta. 688 s. [in Ukrainian].

17. Suchasna ukrainska literaturna mova: Leksyka i frazeolohiia (1973) [Contemporary Ukrainian Literary Language: Vocabulary and Phraseology] / za red. I.K. Bilodida. Kyiv. 440 s. [in Ukrainian].

18. Fasmer M. Etimologicheskij slovar russkogo yazyka (1964 – 1973) [Etymological Dictionary of Russian Language]: v 4 t. Moskva: Progress, 1964–1973. T. 1–4 [in Russian].

19. Shylo H. Naddnistrianskyi regionalnyi slovnyk (2008) [Transnistrian Regional Dictionary]. Lviv – Niu-York. 288 s. [in Ukrainian].

BORROWED VOCABULARY IN THE WEDDING CEREMONY OF TRANSCARPATHIA (names of clothes and jewelry)

Abstract. The vocabulary of the wedding ceremony is one of the most ancient semantic groups, characterized by both deep archaicity and continuity of the speech-making process. The vocabulary contains information about the traditional spiritual and material culture of the people. Therefore, its fixation, systematization and analysis in various aspects is of the paramount importance for Ukrainian linguists. Therefore, the topicality of the research is due to the need for a deeper analysis of Transcarpathian wedding rites in the linguistic aspect.

Due to the linguistic contacts caused by the industrial and economic relations of the Ukrainian people with other peoples, the vocabulary of the wedding ceremony is recorded along with the Ukrainian formations as well as with borrowings from other Slavic and non-Slavic languages. Most of these borrowings have undergone a phonetic and grammatical transformation, having adapted to the phonetic and grammatical structure of the Ukrainian language.

The paper provides a lexico-semantic and etymological analysis of borrowed vocabulary denoting clothing and jewelry in the wedding ceremony of Transcarpathia. The presence or absence of names in the Ukrainian literary language and in the Ukrainian language have been traced.

It has been fixed that borrowed lexemes in the Transcarpathian wedding ceremony makes up approximately 5% of the total vocabulary. The paper under consideration draws attention to Hungarian borrowings, Polonisms, Rusisms, Turkisms, and borrowings from Western European languages being the part of the wedding ceremony vocabulary.

An important feature of borrowing is that they are used alongside with their doublets.

Keywords: lexical-semantic group, wedding ceremony vocabulary, lexeme, motivation, Ukrainian Transcarpathian dialects.

Стаття надійшла до редакції 30 жовтня 2019 р.

© Миголинець О., 2019 р.

Ольга Миголинець – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-5331-7218>

Olha Myholynets – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-5331-7218>